

Školstvo v problémoch

Slovenská komora učiteľov (SKU) sa v uplynulých dňoch vyjadrila k spoločenskému a ekonomickému postaveniu pedagogických a odborných zamestnancov v regionálnom školstve. Jedným z hlavných poslání SKU ako stavovskej organizácie pedagogických a odborných zamestnancov v školstve je systematická podpora práv a záujmov učiteľov, snaha o zlepšenie ich pracovných podmienok a podmienok na výkon ich profesie. SKU by v nasledujúcom stanovisku rada zhodnotila, ako sa zmenilo postavenie a ohodnotenie učiteľov za posledné tri roky.

1. Zhoršili sa podmienky na získavanie kreditov

Vláda zrušila možnosti overovania kompetencií. Každý z troch ministrov presadil odklad zrušenia sedemročnej platnosti kreditov, obmedzila sa možnosť získať kredity za tvorivé činnosti, rozširujúce štúdium a štúdium v zahraničí. Radi by sme pripomenuli, že v programovom vyhlásení sa vláda zaväzuje „zjednodušiť a zefektívniť udeľovanie kreditov“.

2. Zaviedlo sa právo veta pre zriaďovateľa pri voľbe riaditeľa školy

Zavedením tohto inštitútu sa radikálne zhoršilo postavenie učiteľov a ich zástupcov v radách škôl. Učitelia prišli o možnosť podieľať sa na smerovaní a fungovaní školy. Proti tejto právnej úprave sa jednoznačne vyjadrili všetky odborové združenia, stavovské organizácie riaditeľov základných a stredných škôl, ako aj odborná verejnosť. Vláda tento zámer napriek nedostatočnej argumentácii a chýbajúcej analýze súčasného stavu školských samospráv presadila na úkor práv učiteľov a rodičov.

3. Nedošlo k žiadnemu posunu v ochrane práv učiteľa

Učitelia sú pri výkone povolania vystavovaní najrôznejším tlakom. Neraz sa stretávajú s verbálnou i fyzickou agresivitou žiakov, s tlakom zo strany rodičov, riaditeľov či dokonca zriaďovateľov škôl. Zistenia z kampane *Zber strachu* potvrdili náš predpoklad, že v školách často dochádza k porušovaniu ľudských práv, k nedodržiavaniu a vedomému porušovaniu školských predpisov a zákonov zo strany riaditeľov a zriaďovateľov. Za najväčšie považujeme nábádanie až nútenie zamestnancov do nezákonnej činnosti. Tieto zistenia nás viedli k požiadavke posilniť zabezpečovanie zákonosti v školských zariadeniach cez zriadenie úradu tzv. školského ombudsmana. Táto otázka je zatiaľ v rovine príslubu – minister vo svojich vyhláseniach potvrdil termín konca tohto kalendárneho roka. V tom istom termíne očakávame aj manuál, vytvorený na základe pod-

netov z praxe, ktorý ponúkne učiteľom i riaditeľom možné legislatívne riešenie najčastejšie sa vyskytujúcich nezákonných situácií.

4. Platy pedagogických zamestnancov na Slovensku výrazne zaostávajú za krajinami V4

Ani opakované zvyšovanie plátov učiteľov nezatraktívilo učiteľské povolanie, keďže ich nástupný plat zostáva na úrovni absolventov stredných škôl bez maturity. Okrem toho absolútne vyjadrenie zvýšenia v percentách síce môže vyznieť pôsobivo, no neodráža rast životných nákladov a spotrebiteľských cien v uplynulom období. Podľa štatistiky Európskej komisie Eurydice z roku 2014 vzrástol tarifný plat učiteľov na Slovensku prepočítaný na harmonizovaný index spotrebiteľských cien (HICP) v období rokov 2009 až 2014 len o 1,91 %. Za to isté obdobie vzrástol tarifný plat učiteľov v Česku podľa rovnakej metodiky o 26,96 %, v Maďarsku o 11,3 % a Poľsku o 6 %.

Pedagógom sa každoročne zvyšujú platy približne o 5 %. Toto zvyšovanie v zásade len kopíruje rast priemernej mzdy v národnom hospodárstve. Spravidla sa zvyšovanie plátov učiteľov týka aj všetkých zamestnancov vykonávajúcich práce vo verejnom záujme, čiže aj štátnych a verejných úradníkov a zamestnancov bezpečnostných zložiek, v ktorých počte je Slovensko podľa Medzinárodnej organizácie práce na druhom mieste za Luxemburskom. Považujeme to za umelé a neefektívne udržiavanie zamestnanosti.

5. Mzda učiteľa sa neodvíja od trhových pravidiel

Toto tvrdenie neznesie porovnanie s ostatnými vysokoškolsky vzdelanými zamestnancami, s platmi v okolitých štátoch ani s trhovými cenami napr. opatrovateliek detí či doučovateľov. Za opatrovanie detí v súkromí sa platí 4 – 5 eur/hod., zväčša netto; firmy si pýtajú 6 – 7 eur/hod. s príplatkom za každé ďalšie dieťa; doučovanie stojí v priemere 10 eur/hod. Uči-

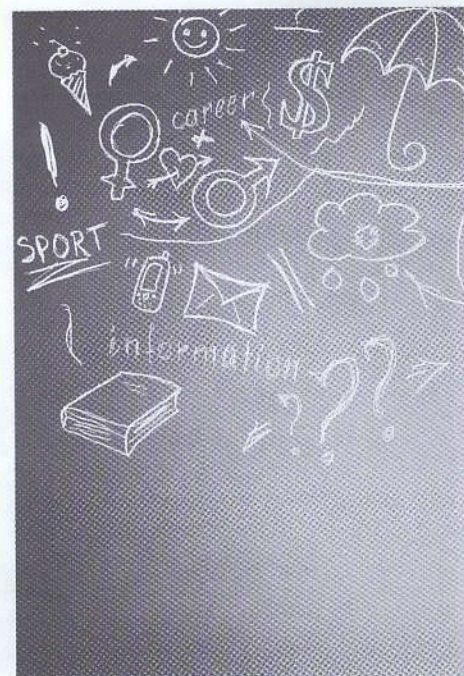
teľ po desiatich rokoch praxe a po prvej atestačnej skúške zarobí 5,3 eur/hod. brutto.

V tejto súvislosti by sme radi pripomenuli aj problém vzdelávacích poukazov, ktoré majú slúžiť na podporu mimoškolských a záujmových aktivít. Hodnota jedného poukazu je 30 eur na 60 hodín krúžkovej činnosti, čiže štát prispieva na jednu hodinu sumou 50 centov na žiaka. V prípade špeciálnych škôl, kde vzhľadom na rôzne postihnutia žiakov skupiny spravidla nemávajú viac ako päť žiakov, predstavuje maximálna odmena pre vedúceho krúžku 2,50 eur/hod.

6. Mzda na úrovni 1,2 až 1,6-násobku priemernej mzdy

Základnou požiadavkou Odborového zväzu pracovníkov školstva a vedy na Slovensku bola roku 2012 mzda učiteľa v regionálnom školstve do roku 2016 na úrovni 1,2- až 1,6-násobku priemernej mzdy v národnom hospodárstve. K požiadavke sme sa ako SKU pripojili spoločnou výzvou vláde v januári 2013 a na tejto požiadavke naďalej trváme. Aktuálne by 1,2-násobok priemernej mzdy predstavoval 1 052 eur. Súčasný stav je však na úrovni 917,40 eur, čo predstavuje len 1,05-násobok.

Radi by sme poukázali aj na rozpor zákona č. 553/2003 Z. z. o odmeňovaní vo verejnom záujme a § 120 Zákonníka práce. Stupeň náročnosti práce učiteľa zodpovedá minimálne piatemu stupňu náročnosti práce podľa Zákonníka práce, a jeho minimálny mzdový nárok by tak mal predstavovať 1,8-násobok minimálnej mzdy. V budúcom roku by mala

byť minimálna mzda 400 eur – teda začínajúci učiteľ by mal zarobiť tabuľkovo aspoň 720 eur v hrubom. Preto navrhujeme zvýšiť mzdu pre všetky triedy pedagogických zamestnancov približne o 140 eur, čím by sa dosiahol 1,2-násobok priemernej mzdy, odstránil spomínaný rozpor a súčasne by sme sa priblížili k odmeňovaniu v ostatných krajinách V4.

7. Profesionálne štandardy

Dlhodobu chýbajú profesionálne štandardy, ktoré by určovali kompetencie a ukazovali učiteľovi možnosti jeho rozvoja a profesionálneho rastu. Štandardy charakterizujú jednotlivé kategórie a podkategórie pedagogických a odborných zamestnancov, preto sú potrebným materiálom pre profesiu a učiteľia ich žiadajú. Učiteľ okrem toho, že je odborníkom vo svojej špecializácii (predmete) a ovláda jeho didaktiku, mal by poznať legislatívu z oblasti školstva, tvoriť školský vzdelávací program (osnovy), pracovať s IKT, používať inovačné a interaktívne prvky a metódy, organizovať podujatia, priebežne hodnotiť seba, svoj rozvoj, rozvoj triedy a jej výsledky, zvládať komunikáciu so žiakmi a súčasne s rodičmi, spolupracovať s nimi, robiť v triede sociologické prieskumy, pracovať individuálne so žiakmi so špeciálnymi potrebami, bojovať so šikanou, atď. Vymedzenie týchto činností v profesionálnych štandardoch je napríklad pre začínajúceho učiteľa nevyhnutnou potrebou.

Podľa § 25 bod 5 zákona č. 317/2009 Z. z. „profesionálne štandardy pre jednotlivé kategórie, podkategórie a kariérové pozície pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov po dohode s ministerstvom vydáva a zverejňuje vo svojom publikačnom prostriedku a na svojej internetovej stránke príslušný ústredný orgán štátnej správy, do ktorého vecnej pôsobnosti škola alebo školské zariadenie patrí“. Metodicko-pedagogické

centrum ich malo mať dokončené do roku 2013, išlo o projekt z eurofondov, do dnešného dňa však neboli zverejnené.

8. Nárast plátov učiteľov za odpracované roky

Učiteľom sa prvých 16 rokov zvyšuje plat každoročne o 1 % a ďalších šestnásť rokov o 0,5 % až do odslúženia 32 rokov, čiže maximálny nárast predstavuje 24%. Na porovnanie – príslušníci Policajného zboru SR poberajú po 32 rokoch praxe prídavok vo výške 67,1 %, čo je takmer trojnásobok. Tento problém je obzvlášť vypuklý v prípade učiteľiek materských škôl, kam niektoré učiteľky nastupujú hneď po ukončení strednej školy, čiže v 18 rokoch, a platový strop tak dosahujú už vo veku 50 rokov, pričom mnohé absolvujú vysokoškolské štúdium externe.

9. Pri odmeňovaní v školstve dochádza k mnohým nespravodlivostiam

Uvedieme len jeden príklad. Pracovníčky v školských kluboch detí nemajú príplatok za triedníctvo, pričom vedú aj osobné spisy, evidenciu dochádzky, triednu knihu, riešia problémy s rodičmi, vyberajú a evidujú platby, atď.

10. Neustále poukazovanie na nedoriešenie platovej otázky je nanajvýš nedôstojné

A navyše je nehodné postavenia, ktoré by mali mať pedagógovia v spoločnosti. Nemôžeme si však pomôcť, najmä ak naše názory podporujú všetky stavovské organizácie v školstve či zistenia a odporúčania medzinárodných expertných organizácií. Už roku 2012 napríklad OECD poukazovala na priamu súvislosť medzi zvyšovaním plátov učiteľov a výsledkami žiakov. Stačí sa pozrieť na výsledky našich žiakov v medzinárodnom testovaní PISA a porovnať ich s výsledkami žiakov v Poľsku, Česku či Maďarsku. Slovensko dopadlo vo všetkých sledovaných oblastiach najhoršie. Poľsko a Česko sú nad priemerom OECD v matematike, v čitateľskej gramotnosti a vo finančnej gramotnosti, my sme sa dostali pod priemer, ba v čitateľskej gramotnosti dokonca signifikantne pod priemer.

Odborná štúdia magazínu Forbes uvádza päť najdôležitejších opatrení, ktoré by mohli pomôcť školstvu v USA dostať sa na svetovú špičku. Za najdôležitejšie opatrenie považuje investovanie do učiteľov, pričom uvádza, že každý investovaný dolár sa vráti do ekonomiky 12-násobne. Zvyšovanie plátov je podľa štúdie nevyhnutné aj preto, aby sa učiteľskému povolaniu venoval čo najväčší počet najlepších absolventov škôl.

11. Vláda dlhodobo zavádza učiteľov aj verejnosť a neplní dané sľuby

Hektický koniec roka 2012, keď učelia naposledy vyšli do ulíc, upokojili až prísľuby riešiť situáciu koncepcie. Národná rada SR zaviazala vládu vypracovať a predložiť do konca marca 2013 správu o stave školstva a systémových krokoch na jeho rozvoj. Komédia s prísľubmi v rôznych verziách správy a nekonečné natahovanie schvaľovania pritom dávali učiteľom akú-takú nádej. Ale správu, ktorá mala dať školstvu víziu a koncepciu, vláda stále neschválila. Súčasný minister školstva prisľúbil predložiť novú správu na jeseň, no ešte sa tak nestalo a neuskutočnila sa ani verejná diskusia, ktorú minister sľuboval. Správa mala okrem iného vyriešiť problém financovania školstva. V tejto súvislosti by sme radi pripomenuli nedávno publikovanú správu predsedu Najvyššieho kontrolného úradu, ktorý situáciu zhodnotil týmito slovami: „Súčasný model financovania škôl nie je dobrý, mal by sa zmeniť. Zabezpečujú ho totiž ministerstvo školstva, ministerstvo vnútra, okresné úrady, mestá aj obce. Mal by sa zjednodušiť a najmä finančne posilniť.“ Vláda problémy odkladá a zametá pod koberec, natahuje čas a zahráva sa s trpezlivosťou učiteľov i vlastnou dôveryhodnosťou. Je predsa neprípustné, aby po výmene ministra nový minister vyhlásil, že sa necíti byť viazaný sľubmi svojho predchodcu.

12. Odmeňovanie učiteľov závisí len a len od priorit vlády pri tvorbe štátneho rozpočtu

Všetky výhovorky, že v rozpočte nie sú peniaze, sú zavádzajúce. V rozpočte sú peniaze, ide len o to, ako sa prerozdedia. Vláda určite dobre vie, do ktorých oblastí dáva v porovnaní s inými vyspelými krajinami viac a do ktorých menej. Do školstva výrazne investovali naši susedia Česko, Maďarsko i Poľsko. Aj oni museli zväziť, ktorým rezortom treba pridať a ktorým ubrať.

Zhrnutie

Za posledné tri roky sa postavenie učiteľa výrazne zhoršilo z hľadiska jeho práv a možností získavania kreditov. Neustále poukazovanie na platy učiteľov a ich zvyšovanie, ktoré v zásade len kopíruje nárast plátov v celom národnom hospodárstve, negatívne vplyva na obraz učiteľov v očiach verejnosti. Skutočné ekonomické postavenie učiteľov zostáva približne na rovnakej úrovni. Vláda nedokázala za tri roky vypracovať víziu a stratégiu rozvoja školstva, neplní svoje záväzky a nepodniká účinné kroky, aby zastavila klesajúci trend výsledkov našich žiakov v medzinárodných meraniach.

(sku)